

Vart gick 2018 års väljare?

De svenska valundersökningarna är särskilt utformade för att studera väljarrollighet mellan valen. Tack vare ett avsevärt större urval än i tidigare Valundersökningar, vår mellanvalspanel från 2018 och de röstlängdskontrollerade uppgifterna om valdeltagande, har vi osedvanligt goda möjligheter att göra mycket detaljerade beskrivningar och noggranna analyser av hur väljarströmmarna såg ut, vilka grupper av väljare som bytte till vilket parti och vid vilken tidpunkt de gjorde det.

Trogna läsare av tidigare väljarböcker från svenska Valforskningsprogrammet känner väl igen angreppssättet. Vi inleder vår analys av väljarrolligheten på klassiskt vis med att undersöka så kallade bytarmatriser. Bytarmatriserna – korstabellen som visar vilka partier väljarna röstade på vid 2018 och 2022 års val – berättar om vilka väljarströmmar som varit de största och är ett av valforskningens viktigaste instrument för att beskriva och förklara politisk förändring.

Bytarmatriser rymmer mycket information – med åtta riksdagspartier, en kategori övrigt, förstagångsväljare, blankröstare och icke-röstare blir antalet celler större än 100! – och kan analyseras på åtminstone tre olika sätt. I tabell 30.1 beskrivs till att börja med hur partiväljarna från 2018 års val valde att rösta fyra år senare, i valet 2022. Trots hög väljarrollighet får vi komma ihåg att huvuddelen av väljarna är helt stabila i sitt röstningsbeteende. Två tredjedelar av partiväljarna (66 procent) valde ju att rösta på samma parti i 2018 och 2022 års val. Men vart tog alla de andra vägen?

I tabellens diagonal framgår hur stor andel av partiernas väljare 2018 som ”förnyade kontraktet” med sitt parti 2022 (se tabell 30.1). Valvinnande partier brukar grunda sina framgångar i att säkra stöd från väljare som tidigare röstat på partiet. Valvinnaren Sverigedemokraterna var inte oväntat i särklass bäst när det gäller att återvinna väljare som röstat på dem 2018. Närmare nio av tio (89,3 procent) SD-väljare från 2018 valde att rösta på SD igen 2022. I närtid, det vill säga de senaste tjugi åren, är det ett svårslaget rekord i valundersökningarnas.⁵⁹ Något annat är visserligen knappast att vänta av framgångsrika partier som vinner många nya väljare. Även Socialdemokraterna lyckades ånyo hyfsat väl med uppgiften att vinna förnyat stöd från tidigare väljare. Fyra av fem S-väljare från 2018 valde att rösta på Socialdemokraterna igen 2022 (79,0 procent). Miljöpartiet tillhörde visserligen också valvinnarna 2022 men där var framgången mer blygsam (+0,67 procentenheter) och det berodde knappast på att Miljöpartiet lyckades övertyga MP-

⁵⁹ Historiskt kan vi hitta högre andelar partiväljare som förnyat sitt kontrakt från tidigare val. Några exempel är Vänsterpartiets väljare 1956-1960 (97,7 procent), 1960-1964 (92,1 procent), Socialdemokraternas väljare 1956-1960 (95,2 procent), 1979-1982 (93,2 procent), 1964-1968 (92,9 procent), 1976-1979 (92,3 procent), 1982-1985 (90,6 procent), 1991-1994 (90,3 procent), Centerpartiets väljare 1956-1960 (96,6 procent) och Moderaternas väljare 1976-1979 (92,7 procent). Notera dock att i många fall är antalet svarande mycket lågt.

väljare från 2018 att förnya kontraktet. Av Miljöpartiets väljare 2018 var det bara drygt hälften som röstade på MP igen 2022 (54,5 procent).

Övriga fem riksdagspartier åkte på väljarförluster som också speglas i den begränsade framgång de hade när det gäller att övertyga sina väljare från 2018 att rösta på dem igen. Moderaterna lyckades bäst av förlorarna med sina 63,6 procent, men i övrigt var det lägre andel förnyade väljarcontrakt: Vänsterpartiet 57,7 procent, Kristdemokraterna 49,2 procent och Centerpartiet 45,6 procent. Allra sämst var som vanligt Liberalerna som bara lyckades övertyga en tredjedel av sina väljare från 2018 att rösta på partiet igen 2022 (32,9 procent).

Tabell 30.1 Vart tog 2018 års väljare vägen 2022? Andel röstande på partier i riksdagsvalet 2022 efter röstning i riksdagsvalet 2018 (procent).

Partival 2018	Partival 2022										Total	n
	V	MP	S	C	L	KD	M	SD	ÖVR			
Vänsterpartiet	57,8	13,0	22,9	1,1	0,2	0,3	1,5	1,6	1,6	100,0	738	
Miljöpartiet	8,7	54,5	25,7	5,6	1,8	0,8	2,2	0,8	0,0	100,0	473	
Socialdemokraterna	3,5	3,8	79,0	2,4	1,0	0,8	4,0	4,9	0,7	100,0	2 765	
Centerpartiet	1,4	4,0	20,3	45,6	8,0	3,0	12,9	3,8	1,1	100,0	787	
Liberalerna	0,6	2,5	16,8	18,5	32,9	5,2	17,9	3,7	1,9	100,0	546	
Kristdemokraterna	0,6	0,4	5,9	4,7	6,5	49,2	18,9	12,5	1,4	100,0	559	
Moderaterna	0,2	0,3	6,1	2,6	6,0	5,4	63,6	14,9	1,0	100,0	1 763	
Sverigedemokraterna	0,2	0,1	2,4	0,2	0,5	1,9	4,8	89,3	0,7	100,0	1 013	
Övriga partier	12,0	5,9	8,3	0,0	1,0	1,1	15,9	5,0	50,8	100,0	66	
Blankröstare	0,0	2,3	27,9	5,5	2,6	6,0	23,0	26,9	5,9	100,0	30	
Icke-röstare 2018	8,2	2,5	26,9	3,0	2,8	1,1	15,5	36,7	3,2	100,0	161	
Saknade rösträtt 2018	12,5	4,9	38,4	11,8	1,1	3,9	19,8	7,7	0,0	100,0	78	
Unga 1:agångsväljare '22	16,3	4,9	21,6	7,6	4,6	4,2	19,9	18,7	2,2	100,0	249	

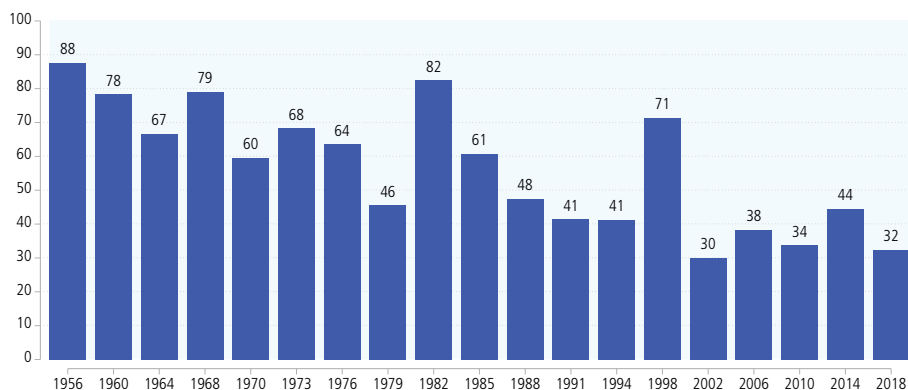
Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 2018 och 2022.

Kommentar: Tabellen läses radvis och visar hur stor andel av partiernas väljare från 2018 som röstade på olika partier 2022. För omkring en fjärdedel av de svarande används paneldata om partival inhämtade i samband med 2018 års val. För övriga svarande används minnesuppgifter om partival 2018. Bytarmatrisen har viktats efter de officiella valresultaten i 2022 års riksdagsval.

Därmed fortsätter en av de mest märkliga och iögonenfallande traditionerna inom svenskt väljarbeteende: att ett och samma parti i så gott som val efter val under närmare ett halvt sekel är särklass sämst på att locka tidigare väljare att rösta på partiet igen. I tidigare analyser av väljarbeteende har Folkpartiet återkommande kallats för "partisystemets Hallsberg – en väntsal för partibytare" eller ibland "partisystemets vändkors". Namnbytet till Liberalerna tycks inte ha ändrat det faktum att genomsnittsandelen egna väljare som Folkpartiet/Liberalerna lyckats behålla i riksdagsvalen 1976–2022 är avsevärt lägre än alla andra partiers historiskt. Bortsett från de stora folkpartistiska valframgångarna i Westerbergvalet 1985 och Språktestvalet 2002 har partiet under de senaste fyrtio åren haft en stark tendens att förlora fler väljare än vad man kan förvänta sig, även med hänsyn taget till en allt högre väljarrörlighet. Inget annat parti har ett lika lågt historiskt medelvärde för andelen förlupna väljare de senaste nitton valen: 56,4 procent! Det kan orimligen handla om en historisk sinkadus.

Orsakerna till Folkpartiets och Liberalernas ovanligt stora andel bortsprungna väljare är inte helt klarlagda. Flera tänkbara kan lyftas fram men i det här sammanhanget inte analyseras närmare. Folkpartiet har under lång tid haft en relativt låg andel övertygade anhängare bland sina väljare. En låg andel partiidentifierade väljare gör det svårare för partier att bygga vidare på tidigare framgångar. Den dubbla konkurrenssituationen från såväl andra borgerliga partier som Socialdemokraterna kan också ha bidragit. Det har ofta funnits många andra partier i närheten av Folkpartiets ideologiska vänster-högerposition dit folkpartiväljare har kort väg att gå. Folkpartiet har också varit inbegripen i en dragkamp om sakfrågeägarskapet i frågor om skola och utbildning med partisystemets största parti Socialdemokraterna. Folkpartiet har periodvis haft fler partiledarbyten än flera av de andra partierna. Det kan också ligga i sakens natur att liberala väljare sluter upp bakom en liberal grundideologi som betonar vikten av individers frihet gentemot olika kollektiv och auktoriteter. Då kanske det inte faller naturligt att i upprepade val stödja ett visst alternativ även om det är liberalt.

Figur 30.1 Andel Folkpartiet/Liberalerna-väljare vid valen 1956–2018 som röstat på Folkpartiet/Liberalerna även i nästföljande val (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet, Valundersökningarna 1956–2022.

Kommentar: Figuren visar en sammanställning av andelen folkpartiväljare vid tidpunkt 1 som valt att rösta på ett annat parti vid tidpunkt 2 (efterföljande val). Resultaten bygger på analyser av bytarmatriser som publicerats i Valforskningsprogrammets bokserie. Resultaten finns också presenterade i rapporten 2020:10. För bytarmatriserna 2010–2014, 2014–2018 och 2018–2022 har resultaten vid tidpunkt 2 viktats mot de officiella valresultaten. Övriga historiska resultat är oviktade och hämtade från respektive väljarbok från Valforskningsprogrammet.

Åter till analysen av bytarmatrisen. Bytarmönstren i tabell 30.1 illustrerar på ett bra sätt att partier i allmänhet tappar flest väljare till ideologiskt närliggande partier. Några exempel är på sin plats. Kannibalismen inom de nya blocken i svensk politik var stark när vi ser till partibyten mellan 2018 och 2022. Vänsterpartiet tappade väljare främst till Socialdemokraterna (22,9 procent) och Miljöpartiet (13,0 procent). Miljöpartiet tappade också främst till andra rödgröna partier, mer än var fjärde väljare till Socialdemokraterna (25,7 procent) – den största relativa

förflyttningen mellan partier – och närmare var tionde till Vänsterpartiet (8,7 procent). MP förlorade även en del väljare till ”nykomlingen” bland mitten-vänsterpartierna Centerpartiet (5,6 procent).

Socialdemokraternas förluster till andra rödgröna partier var klart begränsade, främst på grund av att partiet gick så pass bra i valet. Socialdemokraterna tycks ha kunnat omsätta en stor del av partiets elektoral potential till röster i samband med 2022 års val. Väljarförlusterna högerut, till Sverigedemokraterna och Moderaterna (4,9 respektive 4,0 procent), var den här gången till och med större än förlusterna till Vänsterpartiet och Miljöpartiet (3,5 respektive 3,8 procent).

Centerpartiet är den här gången lite av en berättelse för sig. De borgerliga partiernas skilda vägval när det gäller parlamentariskt samarbete med Sverigedemokraterna gjorde att Centerpartiet samtidigt öppnade upp för väljarströmmar till och från partier till vänster men också strömmar till och från partier högerut. Totalt sett innebar valet 2022 väljarförluster för partiet. Men hur fördelade de sig? Av C-väljarna från 2018 var det totalt sett ungefär lika stor andel som valde att byta till ett parti längre till vänster i partisystemet (25,4 procent) än till ett parti längre högerut i partisystemet (27,7 procent). Vänsterut gick de största strömmarna till Socialdemokraterna (20,3 procent) men även till Miljöpartiet (4,0 procent). Högerut handlade Centerns väljartapp i huvudsak om förluster till Moderaterna (12,9 procent) och Liberalerna (8,0 procent). Strömmen av Centerväljare vänsterut och högerut kommer bli föremål för fördjupade analyser längre fram i boken.

Annie Lööf (t h) berättar för SVTs Anders Holmberg och Camilla Kvartoft (t v) om hur Centerpartiet ser på regeringsfrågan i SVTs utfrågning den 18e augusti.

Det andra liberala mittenpartiet i svensk politik – Liberalerna – valde inför valet 2022 att öppna upp för ett framtida parlamentariskt samarbete med Sverigedemokraterna och förlorade totalt sett fler väljare vänsterut till Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Centerpartiet (38,4 procent) än högerut till Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna (26,8 procent). Av de väljare som röstade på Liberalerna 2018 valde 16,8 procent att rösta på Socialdemokraterna och 18,5 procent att rösta på Centerpartiet i 2022 års val. Liberalernas förluster högerut var främst till Moderaterna (17,9 procent).

Kannibalismen mellan Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna på högersidan i svensk politik syns också tydligt i tabellen 30.1. Av Kristdemokraternas väljare från 2018 valde närmare en av fem att rösta på Moderaterna (18,9 procent) och drygt var tionde på Sverigedemokraterna i valet 2022 (12,5 procent). Och av Moderaternas väljare från 2018 valde var sjunde att lämna till Sverigedemokraterna (14,9 procent). Den lilla tiondedel som bytte från Sverigedemokraterna 2018 valde halvparten att rösta på Moderaterna i 2022 års riksdagsval (4,8 procent). Bland KD-, M- och SD-väljare var byten över de nya blockgränserna mer sällsynta men när de förekom var det i huvudsak till Socialdemokraterna.

Byrtarmatrisen i tabell 30.1 ger också besked om hur grupper som tidigare inte röstat valde att lägga sina röster 2022. Bland de unga förstagångsväljarna (18–22 år) var det framför allt Vänsterpartiet som gjorde relativt bra ifrån sig med 16,3 procent av rösterna (jämfört med valresultatet 6,8 procent). Centerpartiet och Moderaterna gick något bättre än i väljarkåren som helhet (7,6 respektive 19,9 procent).⁶⁰

Grupper som blankröstare, icke-röstare från 2018 och personer som saknade rösträtt 2018 är svårare att dra säkra slutsatser om eftersom det handlar om mycket få svarspersoner. Våra skattningar har stora felmarginaler (jfr tabell 3.1). Med det sagt kan vi dra slutsatsen att bland de som valde att avstå från att rösta 2018 fastän de hade rösträtt tycks Sverigedemokraterna ha varit den stora vinnaren med särklass flest röster och ett starkt resultat (36,7 procent). Drygt var tredje icke-röstare 2018 valde alltså att rösta på Sverigedemokraterna 2022. I ljuset av SDs starka mobilisering från gruppen icke-röstare i tidigare valrörelser (jfr Oscarsson, 2020) är detta dock ingen överraskning.

Bland de nytillkomna väljare som erhållit rösträtt mellan 2018 och 2022 (men som *inte* är unga) var Socialdemokraterna klart störst med 38,4 procent, och här hade Sverigedemokraterna betydligt mer blygsamma framgångar (7,7 procent). Resultaten är rimliga med tanke på den demografiska sammansättningen av väljare som erhåller rösträtt senare i livet än på artonårsdagen – det finns en generell vänsterlutning bland väljare med utrikes bakgrund (Olsson, 2023). Mellan två riksdagsval utökas gruppen av röstberättigade väljare främst med utrikes födda som förändrat sin medborgarstatus och blivit svenska medborgare (för närvarande handlar det om ungefär 80 000 årligen). De röstberättigade kan också bli fler genom att svenskar boende i utlandet återanmäler sig till röstlängden (man behöver göra det var tionde år) eller flyttar tillbaka till Sverige och därigenom uppdaterar sin folkbokföring. Den cirkulära migrationen inbegriper främst personer från Europa och andra nordiska länder.

⁶⁰ Enligt SVTs vallokalsundersökning som når betydligt fler förstagångsväljare var andelen röstande på Moderaterna bland förstagångsväljarna hela 25 procent, vilket är en tydligare överrepresentation än vad Valundersökningen 2022 visar. Samtidigt var andelen röstande på Vänsterpartiet klart lägre bland förstagångsväljarna i SVT/VALU (10 procent) än i Valundersökningarna (Holmberg m fl, 2023:54ff).

Sverigedemokraterna fick närmare nio av tio SD-väljare från 2018 att rösta på partiet igen 2022.

Av de väljare som lämnade Centerpartiet mellan 2018 och 2022 valde fler att byta vänsterut än högerut.

Sin vana trogen var det Liberalerna som var sämst på att övertyga sina väljare från 2018 att rösta på partiet igen 2022, bara 32 procent av L-väljarna gjorde så.

Av de väljare som lämnade Liberalerna mellan 2018 och 2022 valde ungefär lika många att byta vänsterut som högerut.

Mer än var tredje icke-röstare 2018 valde att rösta på Sverigedemokraterna 2022.